

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Budjettikatsaus 2023

Katsaus valtion talousarvioesitykseen, syyskuu 2022

Talouspolitiikka

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2022:61

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:61

Budjettikatsaus 2023

Katsaus valtion talousarvioesitykseen,
syyskuu 2022

Valtiovarainministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-367-248-2

ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Budjettikatsaus 2023

Katsaus valtion talousarvioesitykseen, syyskuu 2022

Valtiovarainministeriön julkaisu 2022:61 **Teema** Talouspolitiikka

Julkaisija Valtiovarainministeriö

Yhteisötekijä Valtiovarainministeriö, budjettiosasto

Kieli suomi **Sivumäärä** 40

Tiivistelmä

Tässä julkaisussa tarkastellaan vuoden 2023 talousarvioesitystä, joka annetaan eduskunnalle syyskuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista vuonna 2023. Talousarvioesitys pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan talousennusteeseen, joka esitellään Taloudellisessa katsauksessa.

Taloušnäkymiin vaikuttavat Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, energiakriisi ja inflaation kiihtyminen. Kotitalouksien ostovoiman heikentyminen, erittäin suuri epävarmuus tulevasta investointiympäristöstä ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden haasteet hidastavat talouskasvua loppuvuoden 2022 aikana ja vuonna 2023.

Vuoden 2023 talousarvioesityksen määrärahat ovat 80,5 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 8 mrd. euroa. Menotaso nousee vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna 15,6 mrd. eurolla erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta johtuen.

Asiasanat talouspolitiikka, valtion talousarvioesitys, budjetointi, valtiontalous, budjettikatsaus, budjetti

ISBN PDF 978-952-367-248-2 **ISSN PDF** 1797-9714

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-248-2>

Budgetöversikt 2023

Översikt över statsbudgeten, september 2022

Finansministeriets publikationer 2022:61		Tema	Finanspolitiken
Utgivare	Finansministeriet		
Utarbetad av	Finansministeriet, budgetavdelningen		
Språk	finska	Sidantal	40
Referat	<p>I denna publikation granskas budgeten för 2023, som lämnas till riksdagen i september. Avsikten är att ge en kort beskrivning av centrala teman i statsbudgeten 2023. Budgetpropositionen baserar sig på en oberoende ekonomisk prognos från finansministeriets ekonomiska avdelning, och den presenteras i den ekonomiska översikten.</p> <p>De ekonomiska utsikterna påverkas av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, energikrisen och den tilltagande inflationen. Den försämrade köpkraften i hushållen, den mycket stora osäkerheten om den framtida investeringsmiljön och utmaningarna i fråga om tillgången på yrkeskunnig arbetskraft bromsar upp den ekonomiska tillväxten i slutet av 2022 och under 2023.</p> <p>Anslagen i budgetpropositionen för 2023 uppgår till 80,5 miljarder euro. Statens budgetekonomi beräknas uppvisa ett underskott på cirka 8 miljarder euro. Utgiftsnivån stiger med 15,6 miljarder euro jämfört med den ordinarie budgeten 2022 i synnerhet med anledning av social- och hälsovårdsreformen.</p>		
Nyckelord	ekonomisk politik, statens budgetproposition, budgetering, budget, budgetöversikt, statsfinanser		
ISBN PDF	978-952-367-248-2	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-248-2		

Budget review 2023**Review on central government budget proposal, September 2022**

Publications of the Ministry of Finance 2022:61	Subject	Economic Policy
--	----------------	-----------------

Publisher	Ministry of Finance
------------------	---------------------

Group author	Ministry of Finance, Budget Department
---------------------	--

Language	Finnish	Pages	40
-----------------	---------	--------------	----

Abstract

This publication examines the budget proposal for 2023, which will be submitted to Parliament in September. The aim is to provide a concise description of the central themes of the 2023 Budget. The budget proposal is based on an independent economic forecast produced by the Economics Department at the Ministry of Finance, which is presented in the Economic Survey.

This economic outlook is affected by Russia's invasion of Ukraine, the energy crisis and accelerating inflation. In the second half of 2022 and in 2023, economic growth will be slowed by the erosion of household purchasing power, very high uncertainty regarding the future investment environment and challenges associated with the availability of skilled labour.

The appropriations in the budget proposal for 2023 amount to EUR 80.5 billion. The central government on-budget deficit is projected to amount to approximately EUR 8 billion. Compared to the actual 2022 budget, the expenditure will increase by EUR 15.6 billion, particularly due to the reform of healthcare and social welfare services.

Keywords	economic policy, central government budget proposal, budgeting, budget, budget review, central government finances
-----------------	--

ISBN PDF	978-952-367-248-2	ISSN PDF	1797-9714
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-248-2
--------------------	---

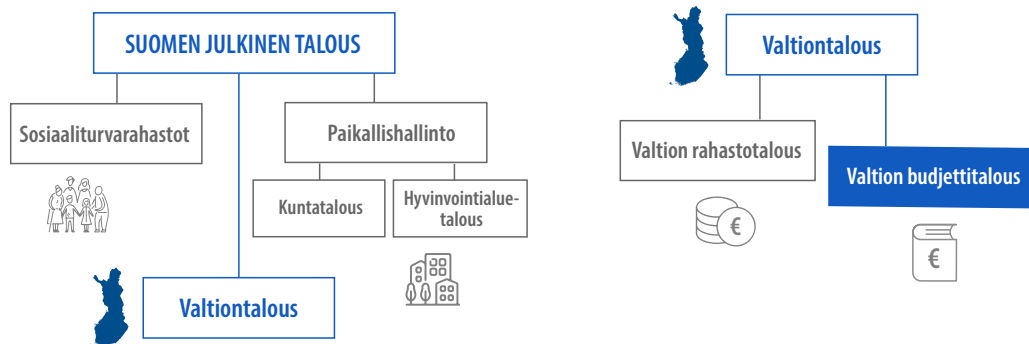
Sisältö

1	Johdanto	7
2	Talouden näkymät	9
2.1	Reaalitalous	9
2.2	Julkinen talous.....	10
3	Hallituksen talouspoliittinen linja	13
4	Valtion talousarvioesitys 2023	16
4.1	Tulot, menot, alijäämä ja velka	16
4.2	Poimintoja vuoden 2023 talousarvioesityksen vero- ja määrärahapäätöksistä.....	22
4.3	Kuntatalous	33
4.4	Hyvinvointialuetalous	35
4.5	Yhteenveto Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta vuoden 2023 talousarvioesityksessä	37
5	Yhteenveto	40

1 Johdanto

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kuntien ja hyvinvointialueiden muodostamasta paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista. Valtiontalous sisältää valtion talousarvion eli budjettitalouden ja valtion rahastotalouden. Valtion budjettitalouden sijoitusta valtiontalouteen ja Suomen julkiseen talouteen on havainnollistettu kuviossa 1. Tässä julkaisussa keskitytään pääosin valtion budjettitalouteen. Tarkastelun kohteena on hallituksen vuoden 2023 talousarvioesitys, joka annetaan eduskunnalle syyskuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista kuvioiden ja taulukoiden avulla, sekä johdattaa lukija tutkimaan teemoja tarkemmin verkkolinkkien kautta. Talousarvioesitys pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan talousennusteeseen, joka esitellään Taloudellisessa katsauksessa.

Kuvio 1. Valtiontalous osana julkista taloutta ja valtion budjettitalous osana valtiontaloutta.

Ylin päätävävalta valtion varojen käytöstä on Suomessa eduskunnalla, joka käyttää valtaa lähinnä kahdella tavalla: säätämällä lakeja ja hyväksymällä talousarvioita. Valtaosa talousarvion sisällöstä on lailla sidottua ja ennen talousarviosta päättämistä muutetaan usein lakeja. Eduskunta hyväksyy budjetin seuraavalle talousarviovuodelle ennen edellisen talousarviovuoden loppua.

Käytännössä valtion talousarvio käsittelee valtion seuraavan vuoden tulojen ja menojen suuruutta ja kohdentumista. Hallitus neuvottelee talousarvioesityksestä budjettiriihessä.

Talousarvioesityksen laadinnan pohjana on kevään julkisen talouden suunnitelma sekä pääministeri Marinin hallitusohjelma. Hallitusohjelmassa määritellään hallituksen talouspoliittiset päälinjat. Lisäksi hallitus päättää kautensa alussa vaalikauden kehyksestä eli valtion menokatosta ja kehysmenettelyn säännöistä. Hallitus tarkistaa vuosittain huhtikuussa julkisen talouden suunnitelmassa kehyksen hallinnonaloittaiset määrärahat sekä päivittää kehyksen vastaamaan kustannustason, hintojen ja kehysmenojen rakenteen muutoksia. Lisätietoa osoitteessa <http://vm.fi/valtion-talouden-kehukset>.

Vuoden 2023 talousarvioesityksen loppusumma on 80,5 mrd. euroa. Pääosa määrärahoista käytetään terveydenhuoltoon ja sosiaaliturvaan. Tulot kerätään pääasiassa liikevaihtoon perustuvista veroista, kuten arvonlisäverosta, ja tuloveroista, kuten ansio- ja pääomatuloverosta. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 8 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 156 mrd. euroon.

Seuraavassa luvussa luodaan katsaus talouden näkymiin reaalitalouden ja julkisen talouden osalta. Luvussa 3 käsitellään hallituksen talouspoliittisia tavoitteita ja niiden toteutumista. Luku 4 käsittelee valtion talousarvioesityksen tulo- ja menoarvioita, alijäämää ja velkaa. Lukuun 4 on lisäksi poimittu keskeisimpiä määrärahoja eri hallinnonaloilta. Myös kunta- ja hyvinvointialuetaloutta käsitellään valtion budjettitalouden näkökulmasta. Luvussa 5 tehdään yhteenveto.

2 Talouden näkymät

2.1 Reaalitalous

Talouden toipuminen koronapandemiasta on jatkunut vuonna 2022. Kotitalouksien ostovoiman heikentyminen, erittäin suuri epävarmuus tulevasta investointiympäristöstä ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden haasteet hidastavat kuitenkin talouskasvua loppuvuoden 2022 aikana ja vuonna 2023.

Valtiovarainministeriö ennustaa bruttokansantuotteen (BKT) kasvavan 0,5 % vuonna 2023. Korkealle kohonnut hintataso ja työllisyystilanteen heikentyminen jarruttavat edelleen kotitalouksien ostovoiman kasvua vuonna 2023. Yksityisen kulutuksen kasvumahdollisuudet ovat vaisut. Ensi vuonna maailmantalouden kasvu vaimenee, mikä hillitsee kotimaisia investointeja. Vuonna 2023 viennin lisäys lähestyy maailmanmarkkinoiden kasvua, vaikka yritykset eivät löydäkään täysimääräisesti korvaavia markkinoita Venäjän viennin tilalle. Erityisesti heikko kasvu euroalueella rajoittaa viennin kehitystä.

Talouskasvu jää hyvin niukaksi ja työvoiman kysyntä vähenee, joten työllisten määrä supistuu hieman vuonna 2023. Työllisyyden kääntyminen laskuun lisää työttömyyttä etenkin jalostustoimialoilla, ja työttömyysasteen ennakoidaan kohoavan vuonna 2023 hieman tästä vuodesta. Inflaatio on korkeimmillaan vuoden 2022 loppupuolella ja pysyttelee nopeana vuoden 2023 alkupuolella. Inflaatio hidastuu keskimäärin 3,2 prosenttiin vuonna 2023. Erityisesti sähkön hintojen oletetaan markkinahintojen kehityksen perusteella nousevan edelleen ja pysyvän korkealla vuoden 2023 alkupuolelle saakka. Energian hintoihin on odotettavissa jopa maltillista laskua vuoden 2023 loppupuolelta alkaen.

Taulukko 1. Kansantalouden kehitys vuosina 2020–2023

Ennuste, syyskuu 2022	2020*	2021*	2022**	2023**
BKT:n arvo, mrd. euroa	238,0	251,4	268,9	278,6
BKT, määrän muutos, %	-2,2	3,0	1,7	0,5
Työttömyysaste, %	7,7	7,7	6,6	6,7
Työllisyysaste, %	70,7	72,3	73,9	73,8
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	0,3	2,2	6,5	3,2
Pitkä korko, 10 v, %	-0,2	-0,1	1,4	1,8

* Ennakkotieto

** Ennuste

2.2 Julkinen talous

Vahva talous- ja työllisyyskehitys on pienentänyt koronapandemian julkiseen talouteen synnyttämää mittavaa epätasapainoa. Talouskasvu hidastuu vuonna 2022, mutta työllisyyskasvu pysyy vahvana ja julkinen talous kohenee verotulojen voimakkaan kasvun siivittämänä. Alijäämän pienenemistä edesauttaa myös koronapandemian vuoksi päätettyjen tukitoimien väheneminen. Talouskasvun hidastuessa alijäämä alkaa jälleen kasvaa vuonna 2023. Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi tehdyt lukuisat varautumiseen liittyvät toimet heikentävät julkista taloutta myös tulevina vuosina. Nähtävissä oleva vaimea talouskasvu ei riitä korjaamaan julkisen talouden epätasapainoa ja alijäämä pysyy mittavana lähitulevaisuudessa.

Julkinen velka suhteessa BKT:hen kohosi korkealle tasolle koronapandemian vuoksi eikä se ole palautunut kriisiä edeltäneelle tasolle. Velkasuhteen kasvu kuitenkin taittui vuonna 2021 hetkellisesti. Julkisen velkasuhteen väliaikaiseen alenemiseen vaikuttaa erityisen suotuisa nimellisen BKT:n kasvu. Valtionhallinnon, paikallishallinnon ja hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä pysyy suurena, joten velkasuhde alkaa kasvaa uudelleen heti vuodesta 2023 lähtien. Pidemmällä aikavälillä julkisen talouden menot ja tulot ovat rakenteellisesti epätasapainossa mm. väestön ikääntymisen johdosta, eikä julkinen talous siksi ole kestäväällä pohjalla.

Julkisen talouden merkittävimmät riskit liittyvät yleiseen talouskehitykseen. Myös mahdolliset uudet koronapandemian aallot sekä kertynyt hoitovelka voivat rasittaa julkista taloutta. Julkisen talouden ehdolliset vastuut ja erityisesti takausten huomattava kasvu

muodostavat riskin julkiseen talouteen. Takausvastuiden keskittyminen tietyille toimialoille ja yrityksille lisää riskejä.

Taulukko 2. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta

Ennuste syyskuu 2022, % BKT:sta	2020*	2021*	2022**	2023**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	41,8	42,9	42,4	41,9
Julkisyhteisöjen menot	57,2	55,5	53,9	54,7
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-5,5	-2,7	-1,4	-2,2
• Valtionhallinto	-5,5	-3,3	-2,3	-3,0
• Paikallishallinto	0,0	-0,2	-0,4	-0,4
• Hyvinvointialueet				-0,2
• Työeläkelaitokset	0,1	0,8	1,4	1,3
• Muut sosiaaliturvarahastot	-0,1	-0,1	-0,1	0,1
Julkisyhteisöjen bruttovelka	74,8	72,3	71,2	72,7
Valtionvelka ¹⁾	52,5	51,2	50,8	52,0

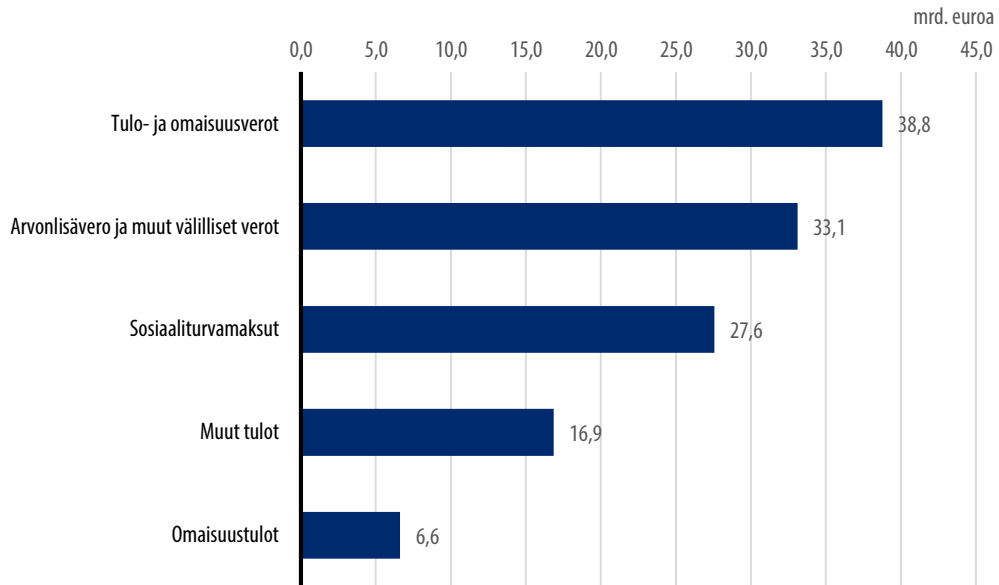
* Ennakkotieto

** Ennuste

1) VM:n kansantalousosaston arvio valtion velasta eroaa budjetoidun perusteella arvioidusta mm. päivitettyjen tuloennusteiden vuoksi

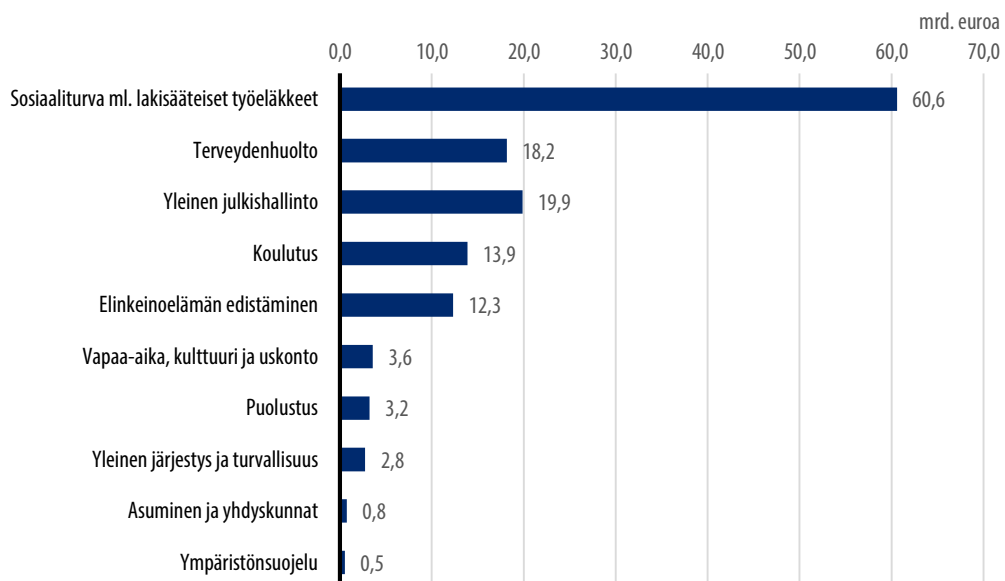
Talouden suhdanteiden lisäksi julkisen talouden rakenteet heijastuvat julkisyhteisöjen tulojen kertymään ja menojen kohdentumiseen. Kuvioista 2 nähdään, että julkisyhteisöjen tuloista suurin osa kerättiin tulo- ja omaisuusveroina sekä välillisinä veroina vuonna 2020.

Kuvio 2. Julkisyhteisöjen tulot vuonna 2020, mrd. euroa. Lähde: Tilastokeskus

Julkisyhteisöjen menoista suurin osa muodostuu sosiaaliturvaetuuksien menoista, mikä näkyy kuvioista 3. Näitä menoja ovat muun muassa eläkkeet, työttömyysetuudet ja perhe-etuudet sekä sairausajan, asumisen ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevät tuet.

Kuvio 3. Julkisyhteisöjen menot käyttökohteen mukaisesti (COFOG) vuonna 2020, mrd. euroa. Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

3 Hallituksen talouspoliittinen linja

Pääministeri Marinin hallituksen talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeasta työllisyydestä ja kestävästä julkisesta taloudesta.

Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä sekä taittaa julkisen talouden velkasuhteen kasvu 2020-luvun puolivälissä. Hallituksen päätöksillä eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienevät, ja Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä.

Hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla. Finanssipolitiikka oli koronapandemian aiheuttamassa taantumassa voimakkaasti elvyttävää. Koronakriisistä toipumisen jälkeen maailmantalouden näkymät ovat synkentyneet Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan, nopean inflaation sekä energiakriisin takia. Talousarvioesitys sisältää vuoteen 2023 kohdistuvia toimia, joilla tuetaan kansalaisten ostovoimaa kuluttajahintojen poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi sekä toimia, joilla pyritään lieventämään sähkön korkean hinnan vaikutuksia.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset ulottuvat Suomen julkiseen talouteen sekä talouskasvun hidastumisen että turvallisuusympäristön muutoksen vaatiman varautumisen kautta. Turvallisuusympäristön muutoksen johdosta keväällä 2022 käyttöön otettu kehyksen poikkeuslauseke kattaa mm. tilanteeseen välittömästi liittyvät maanpuolustuksen, rajaturvallisuuden, kyberturvallisuuden ja huoltovarmuuden välttämättömät menolisäykset. Poikkeuslausekkeen puitteissa vuoteen 2023 kohdistuu noin 2,1 mrd. euron menolisäykset.

Suomen kestävästä kasvun ohjelmalla tuetaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä kasvusta. Ohjelman rahoituspanostukset pysyvät korkealla tasolla edelleen vuonna 2023 ja niihin sisältyy noin 574 milj. euroa EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman menoja.

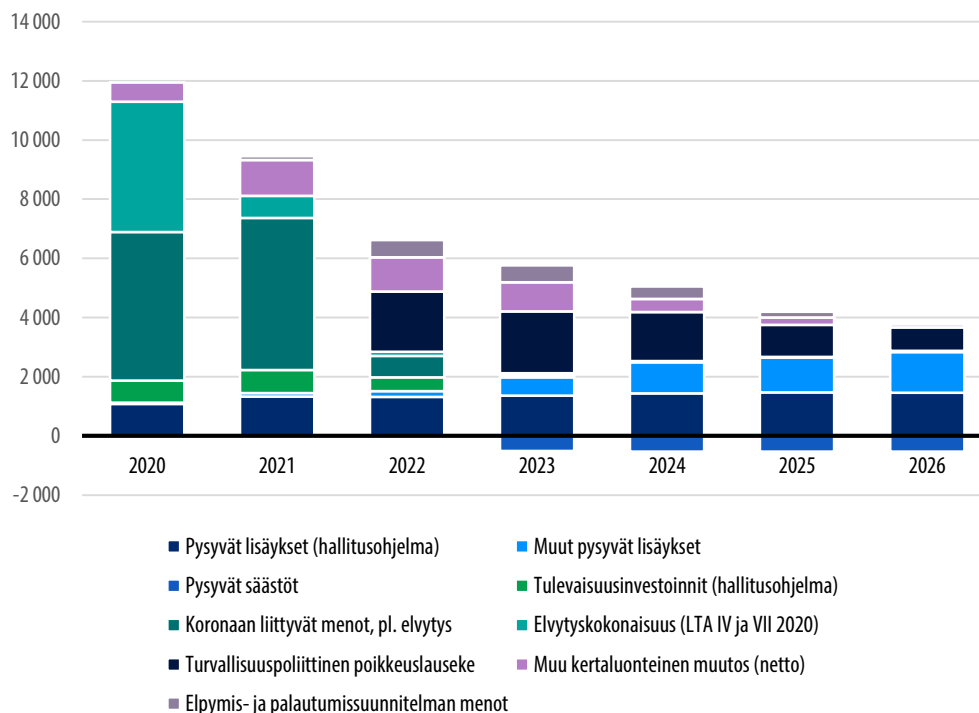
Talousarvioesityksessä huomioidaan myös mm. jo hallitusohjelmassa linjatut pysyvät menon lisäykset (n. 1,4 mrd. euroa vuoden 2023 tasolla) sekä julkisen talouden suunnitelman 2023–2026 yhteydessä päätetyt valtion lisäpanostukset tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaisuuteen. Lisäksi vuodesta 2023 alkaen verotuksessa otetaan käyttöön tutkimus- ja

kehittämistoiminnan lisävähennys T&K-investointien tukemiseksi. Rakenteellisella jäämällä arvioituna hallituksen finanssipolitiikka on lievästi elvyttävää vuonna 2023.

Hallitus on sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn, joka rajoittaa valtion talousarvioissa budjetoitavien menojen määrää. Menosäännöllä varmistetaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka. Hallitusohjelman mukaisia ja muita toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin kuin se on kehysten puitteissa mahdollista.

Vaalikauden kehyksestä vuosille 2020–2023 päätettiin osana hallituksen ensimmäistä julkisen talouden suunnitelmaa 7.10.2019. Muun muassa koronavirustilanteen myötä Suomen talouden ja finanssipoliittisten tarpeiden kokonaiskuva muuttui vaalikauden alkupuolisella merkittävästi siitä, mikä tilanne oli syksyllä 2019. Poikkeamista suhteessa alkuperäiseen kehyspäätökseen päätettiin mm. osana puoliväliriihen ratkaisuja, jolloin hallitus päätti korottaa vaalikauden kehystä. Vuoden 2022 kehystä korotettiin 900 milj. eurolla ja vuoden 2023 kehystä 500 milj. eurolla. Vuoden 2023 kehyskorotustarvetta pienensi se, että kehysmenot päätettiin tuolloin uudelleenkohdentaa pysyvästi 370 milj. eurolla vuodesta 2023 alkaen.

Kuvio 4. Hallituksen päätösperäiset määrärahojen lisäykset ja vähennykset kevään 2019 teknisen julkisen talouden suunnitelman jälkeen, milj. euroa.

Vuonna 2023 hallituksen päätösperäiset menolisäykset ovat yhteensä noin 5,3 mrd. euroa verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan, mikä näkyy kuviosta 4. Kuvio sisältää myös Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman menot, jotka rahoitetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavilla tuloilla. Ilman niitä päätösperäiset menolisäykset ovat 4,7 mrd. euroa vuonna 2023. Venäjän Ukrainassa aloittamaan hyökkäyssotaan liittyvät määrärahat ovat noin 2,1 mrd. euroa vuonna 2023 (ks. tarkemmin varautumisen kokonaisuus kappaleesta 4.2 Poimintoja vuoden 2023 talousarvioesityksen vero- ja määrärahapäätöksistä).

Hallitusohjelman mukaiset pysyvät menolisäykset ovat noin 1,4 mrd. euroa vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Panostukset kohdentuvat muun muassa sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveystalouteen, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen sekä ympäristönsuojeluun ja ilmastopoliittisiin toimiin.

4 Valtion talousarvioesitys 2023

Valtion tuloja ja menoja tarkastellaan talousarvioesityksen yleisperusteluissa luvuissa 4 ja 5 sekä yksityiskohtaisissa perusteluissa (budjetti.vm.fi). Tuloarviot käsitellään osastoittain ja määräraha-arviot pääluokittain.

4.1 Tulot, menot, alijäämä ja velka

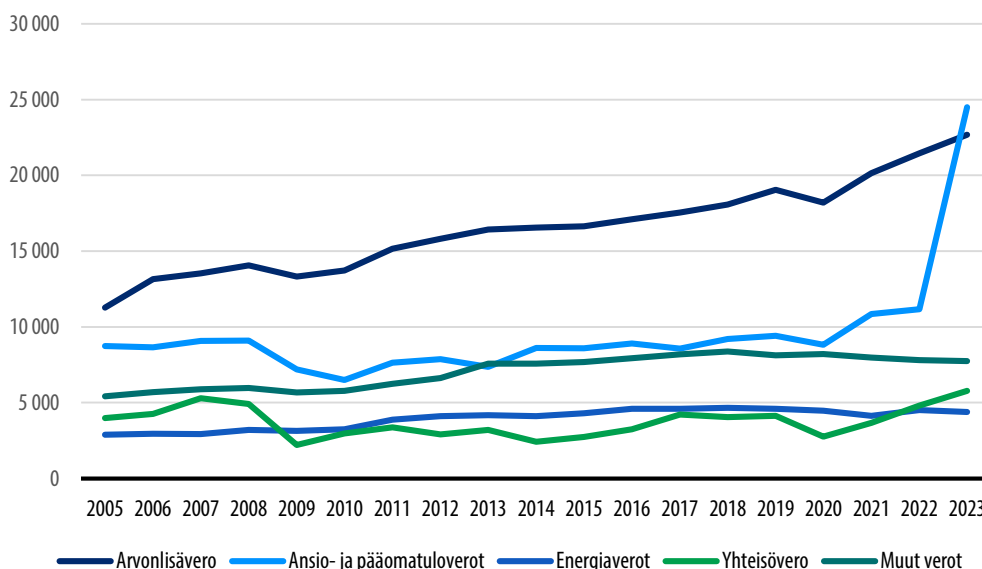
Tulot

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 72,5 mrd. euroa vuonna 2023. Verojen ja veroluontoisten maksujen osuus on noin 64,5 mrd. euroa (89 %). Valtion verotulojen arvioidaan kasvavan 33 % vuonna 2023 eli 15,8 mrd. euroa vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon nähden. Muutoksesta arviolta 12,9 mrd. euroa (valtioneuvoston kassavaikutus vuonna 2023) johtuu sote-uudistuksesta, jonka yhteydessä valtiolle siirtyy merkittävä määrä ansiotulovero- ja yhteisöverotuottoja.

Kuviossa 5 on esitetty valtion verotulojen kehitys keskeisimpien verolajien osalta vuosina 2005–2023. Verotulot ovat kasvaneet vahvasti vuoden 2020 jälkeen talouden alettua elpymään koronapandemian aiheuttamista vaikeuksista. Vuonna 2023 voimaan tuleva sote-uudistus aiheuttaa merkittävää kasvua valtion verotuloissa (n. 14,5 mrd. euroa vuositasolla), kun sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille ja niiden rahoitusvastuu kunnilta valtiolle.

Sote-uudistuksesta johtuen tuloverotus muodostaa vuodesta 2023 lähtien valtion suurimman yksittäisen tulonlähteen. Arvonlisäveron merkitys valtion tulonlähteenä pysyy merkittävänä. Yhteisöveron tuotto on riippuvainen yritysten tuloskehityksestä ja sille on tyypillistä voimakkaat suhdannevaihtelut. Pitkällä aikavälillä yhteisöveron tuottoa on vähentänyt osaltaan se, että verokilpailun vuoksi yhteisöverokantaa on alennettu, kun tavoitteena on ollut varmistaa Suomen säilyminen kilpailukykyisenä investointikohteena.

Energiaveron tuotto kehittyi verrattain vaimeasti, mitä selittää veropohjien, kuten esim. polttonesteiden ja sähkön kulutuksen, maltillinen kehitys. Energiaveroihin on tarkastelujaksolla tehty korotuksia, mutta toisaalta verorasitusta on laskenut kulutuksen siirtymä energiatuotteisiin, joita verotetaan matalammilla verotasoilla.

Kuvio 5. Valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2005–2023, milj. euroa

Menot

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan n. 80,5 mrd. euroa, mikä on n. 15,6 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen seurauksena budjettitalouden menojen taso nousee koko vuoden tasolla n. 14 mrd. eurolla. Tässä luvussa ei kuitenkaan ole huomioitu sitä, että n. 1,9 mrd. euroa hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksesta maksetaan jo joulukuussa 2022. Lisäksi vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa ei ollut vielä mukana Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vuoksi päätettyjä toimia. Näiden toimien kokoluokka on n. 2 mrd. euroa sekä vuonna 2022 että vuonna 2023.

Edellä mainitut tekijät huomioiden menojen kasvu vuonna 2023 on n. 2,5 mrd. euroa vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon nähden. Vuoden 2023 menotasoa nostavat muun muassa laki- ja sopimusperusteiset indeksikorotukset. Lisäksi valtionvelan korkomenojen arvioidaan kasvavan vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon nähden n. 1 mrd. eurolla yleisen korkotason kasvun myötä. Toisaalta budjettitalouden menot vähenevät vuonna 2023 mm., koska koronapandemiaan liittyvät menot pienenevät ja monet hallituksen päättämät määräaikaiset menolisäykset (mm. tulevaisuusinvestoinnit) päättyvät.

Hintatason muutos ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen aiheuttama rakenteellinen muutos huomioiden hallinnonalojen määrärahat (kaikki muut menot pl. korkomenot) kasvavat noin puoli prosenttia vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Vuodelle 2022 budjetoituun (ml. ensimmäinen ja toinen lisätalousarvio) menot laskevat tässä

tarkastelussa kuitenkin yli 3,5 %, sillä vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa päätettiin n. 2 mrd. euron toimista Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vuoksi.

Määrärahojen, eli valtion menojen, kohdentuminen eri käyttötarkoituksiin riippuu poliittisista päätöksistä, talouden rakenteista ja suhdanteista. Vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna valtion budjettitalouden kokonaismenot kasvavat 24 %.

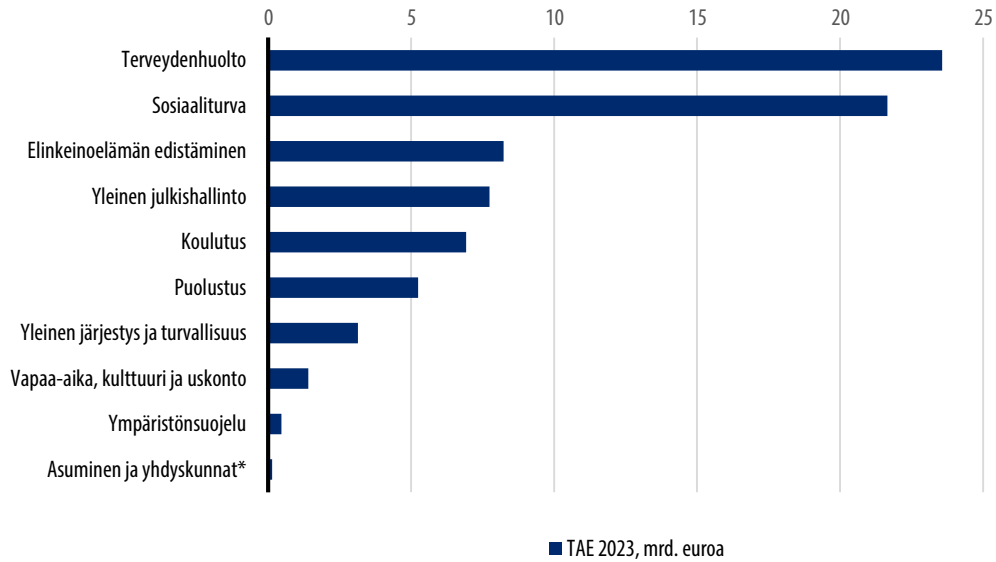
Kun menoja tarkastellaan ryhmiteltynä julkisyhteisöjen tehtäväluokituksen (COFOG) mukaan, merkittävin kasvua selittävä tekijä on sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen uudistus (sote-uudistus), joka selittää kokonaismenojen kasvusta vajaa 16 prosenttiyksikköä. Ilman sote-uudistusta menojen kasvu olisi noin 8 prosenttiyksikköä.

Suomen turvallisuusympäristön muutos näkyy erityisesti puolustusvoimien toimintamenoissa ja puolustusmateriaalihankintoihin liittyvissä menoissa. Puolustusvoimien määrärahat lisääntyvät vajaa 18 %, mikä selittää kokonaismenojen kasvusta 1,2 prosenttiyksikköä.

Sosiaaliturvamenot kasvavat 4,5 %, vaikka hyvä työllisyystilanne näkyy työllisyysmenojen laskuna. Menoja kasvattavat eläkkeisiin liittyvät indeksimuutokset sekä Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi Suomeen Ukrainasta saapuneisiin pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvien määrärahojen kasvu.

Valtion lainojen velanhoitokustannukset kasvavat noin miljardilla eurolla vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Julkisen velan hoitoon liittyvät menot selittävät budjettitalouden kokonaismenojen kasvusta 1,5 prosenttiyksikköä.

Elinkeinoelämän edistämisen osalta vähennystä selittävät etenkin erilaisten koronavirus-tilanteeseen liittyvien tukien päättyminen.

Kuvio 6. Vuoden 2023 talousarvioesityksen määrärahat käyttökohteen mukaisesti (COFOG), mrd. euroa

* Pääosa asuntotuotannon tukemiseen liittyvistä menoista rahoitetaan valtion talousarvion ulkopuolisesta asuntorahastosta. Lisäksi suorat asumistuet sisältyvät sosiaaliturvan menoihin.

Osa valtion budjettiin tulevasta tuloista saadaan Euroopan unionilta, ja toisaalta Suomen valtio maksaa EU:lle maksuja. Valtiontalouden tasolla Suomen arvioidaan maksavan EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrahastoon noin 2,5 mrd. euroa vuonna 2023. Suomen maksut vähenevät 125 milj. euroa vuodelle 2022 budjetoituun verrattuna. EU:n budjetista arvioidaan saatavan tuloja noin 1,8 mrd. euroa, mikä on noin 190 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2022 arvioidaan saatavan. Valtiontalouden EU-tulojen ja menojen suhdetta on havainnollistettu taulukossa 3.

Taulukko 3. Yhteenvedo valtion ja EU:n välisistä maksuvirroista 2021–2023, milj. euroa

VALTIONTALouden MENOT	Tilinpäätös 2021	Talousarvio 2022	Talousarvio- esitys 2023
Budjettitalous			
ALV-maksu	286	294	304
Muovimaksu	69	69	60
BKTL-maksu	2 221	2 242	2 134
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	2 576	2 605	2 498
Euroopan kehitysrahasto	57	47	29
Yhteensä	2 633	2 652	2 527
VALTIONTALouden TULOT			
Budjettitalous			
Maataloustuki	524	530	531
Maaseudun kehittäminen	425	370	340
Rakennepoliittinen tuki	200	220	257
Tullien yms. kantopalkkio	48	48	50
Elpymis- ja palautumistukivälineen tulot	271	355	521
Muut tulot	37	46	59
Rahastotalous			
Interventiorahasto	0,0	0,1	0,1
Maatilatalouden kehittämisrahasto	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	1 505	1 569	1 759
EU:n puolesta kannetut tullit, maatalous- ja sokerimaksut (sis. kantopalkkion)	205	205	214

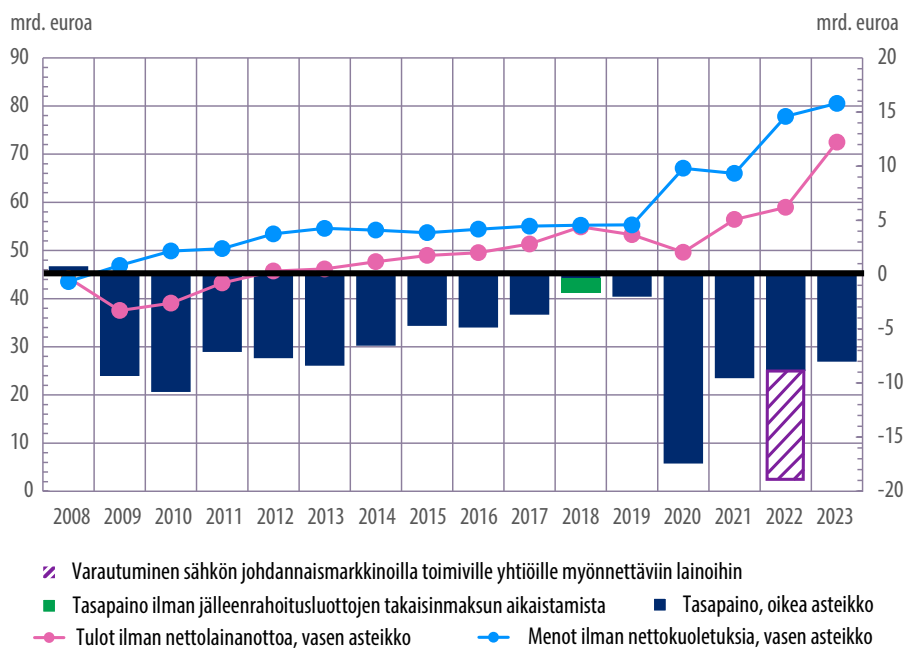
Vuosi 2023 on EU:n monivuotisen rahoituskehyskauden 2021–2027 kolmas vuosi. Komissio antoi ehdotuksensa unionin uusista rahoituslähteistä eli omista varoista joulukuussa 2021. Ehdotukset koskivat unionin päästökauppajärjestelmästä saatavia huutokauppatuloja, hiilirajamekanismista saatuja tuloja, sekä kansallista markkinaosuutta monikansallisten yritysten uudelleen allokoitavasta jäännösvoitosta. Uusilla omilla varoilla tulisi ensisijaisesti pyrkiä lieventämään elpymisvälineen lainanoton takaisinmaksun aiheuttamia

paineita kansallisille jäsenmaksuille. Unionin toimielinten väliseen sopimukseen marras-kuussa 2020 kirjatun aikataulun mukaan uudet omat varat astuisivat mahdollisesti voimaan vuoden 2023 alusta lukien. Uudet omat varat edellyttävät kuitenkin jäsenvaltioiden yksimielisen päätöksen ja ratifioinnin kansallisissa päätöksentekokeleimissä.

Alijäämä

Valtion budjettitalouden tasapaino heikkenee n. 1 mrd. eurolla verrattuna vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon. Vuoden 2023 talousarvioesitys on n. 8 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Valtion budjettitalous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 alkaen. Vuosina 2020 ja 2021 budjettitalouden alijäämää kasvattivat merkittävästi koronavirustilanteen aiheuttamat kustannukset, verotulojen heikkeneminen ja talouden elpymiseen tähtäävät toimenpiteet. Tilannetta on havainnollistettu kuviossa 7.

Kuvio 7. Valtion budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino vuosina 2008–2023, mrd. euroa

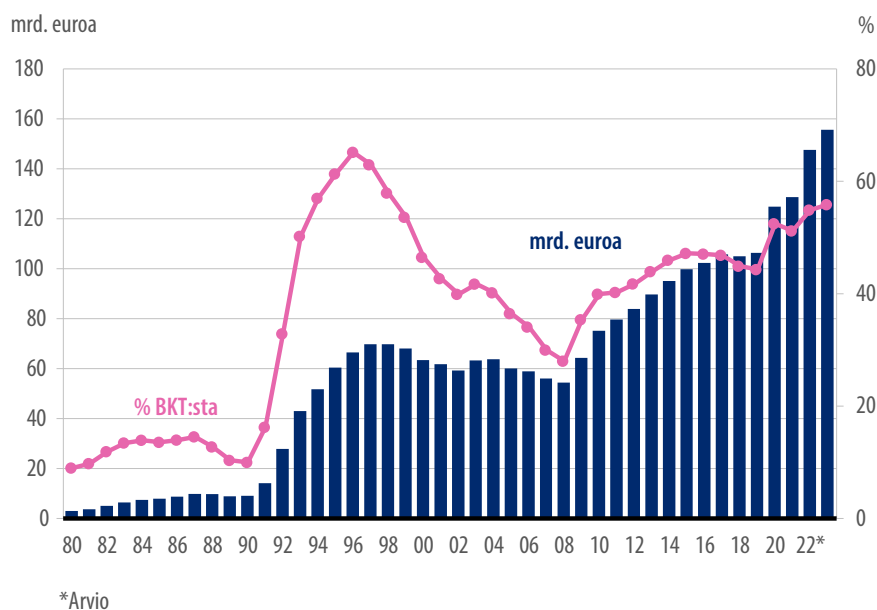

Velka

Vuoden 2023 lopussa talousarvion mukaisen valtionvelan (ml. rahastotalouden velka) arvioidaan olevan n. 156 mrd. euroa, mikä on n. 56 % suhteessa BKT:hen. Vuoden 2022 kolmannen lisätalousarvioesityksen myötä velka-arvio on kohonnut 10 mrd. eurolla merkittäviin lainanmyöntötarpeisiin varautumiseksi, mutta poikkeustilanteessa valtion

sähköyhtiöille myöntämien ja takaisin maksettavien lainojen määrään liittyy huomattava epävarmuutta. Valtionvelan korkomenoiksi arvioidaan n. 1,5 mrd. euroa, mikä on n. 1 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Kuvio 8 havainnollistaa valtionvelan kehitystä.

Kuvio 8. Valtionvelan kehitys vuosina 1980–2023

4.2 Poimintoja vuoden 2023 talousarvioesityksen vero- ja määrärahapäättöksistä

Veroperustemuutokset

Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloveroperusteisiin tehdään indeksitarkistus kaikilla tulotasoilla, mikä pienentää valtion verotuloja vuositasolla 637 milj. euroa. Indeksitarkistuksella tavoitellaan sitä, että verotus ei kiristyisi verojärjestelmän progressiivisuuden ja yleisen ansiotason nousun seurauksena.

Merkittävin verotuottoihin vaikuttava veroperustemuutos vuonna 2023 on sote-uudistus. Uudistuksen yhteydessä sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämistä vastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille ja niiden rahoitusvastuu kunnilta valtiolle. Kuntien tuloja pienennetään siirtyviä kustannuksia vastaavasti alentamalla valtionosuuksia, verotulomenetysten kompensatioita, kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta sekä

kunnallisveroa. Valtion osuus yhteisöveron tuotosta kasvaa ja valtion ansiotuloverotusta kiristetään kunnallisveron keventämistä vastaavasti. Kaiken kaikkiaan kuntien verotuloja leikataan n. 14,8 mrd. euroa ja valtion verotuloja kasvatetaan n. 14,5 mrd. euroa. Jotta ansiotuloverotus ei kiristyisi sote-verouudistuksen takia, valtion ansiotuloverotusta kevennetään n. 0,37 mrd. euroa. Valtionverotuksen invalidivähennys poistetaan sote-verouudistuksen yhteydessä.

Työtulovähennyksen 60 vuotta täyttäneille kohdennettu portaittainen korotus vähentää valtion verotuloja arviolta 73 milj. euroa. Perhevapailta palaavien työmatkavähennyksen omavastuun huojennus vähentää valtion verotuloja arviolta 3 milj. euroa. Matkakuluvähennyksen määräaikaista korotusta jatketaan, mikä vähentää valtion verotuloja arviolta 17 milj. euroa. Osana T&K-rahoituksen kokonaisuutta otetaan käyttöön lisävähennykseen perustuva T&K-verokannustin. Tämä vähentää valtion verotuloja n. 80 milj. euroa. Lisäksi kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotetaan varhaiskasvatusmaksujen alentamisen sekä yksityisen hoidon tuen hoitolisän korotuksen kompensoimiseksi, mikä vähentää verotuloja arviolta 100 milj. euroa.

Asuntolainan korkovähennys poistuu kokonaan. Välillisistä kiinteistösijoituksista saatavien voittojen verotusta laajennetaan. Korkovähennysrajoitussäännöstä uudistetaan. Verovuonna 2023 otetaan käyttöön luonnollisen henkilön arvonnousuvero sekä taloudellisen työnantajan käsite.

Vuonna 2023 poistetaan parafiinisen dieselin verotuki, korotetaan jäteveroa, pienennetään lämmitysbiokaasun verotukea ja jatketaan energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen asteittaista poistamista sekä tupakkaveron puolivuositaisia korotuksia. Näiden toimien arvioidaan kasvattavan verotuloja nettomääräisesti yhteensä n. 116 milj. euroa. Lisäksi väylämaksun puolitusta ja arpajaisveron määräaikaista alennusta jatketaan.

Yleinen julkishallinto (mukaan lukien ulkoasiainhallinto)

Valtioneuvoston kanslian toimintamenoihin kohdennetaan 145 milj. euroa, missä on lisäystä 12 milj. euroa vuoteen 2022 nähden. Lisäys johtuu mm. Valtioneuvoston juhlahuoneiston (Smolna) peruskorjauksen jälkeisestä vuokrasta (2,1 milj. euroa) ja kyberturvallisuuskokonaisuudesta (4,7 milj. euroa). Valtioneuvoston perustietotekniikan yhtenäistämiseen kohdennetaan 3,8 milj. euron lisäys.

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön kohdennetaan yhteensä 1,2 mrd. euroa. Kehitysyhteistyömäärärahojen arvioidaan olevan vuonna 2023 n. 0,42 % suhteessa bruttokansantuloon. Finnfundin pääoman korottamiseen osoitetaan 10 milj. euroa ja laina- ja investointimuotoiseen kehitysyhteistyöhön n. 130 milj. euroa.

Hallitusohjelman toteuttamiseksi osoitetaan seksuaalirikoslainsäädännön uudistukseen yhteensä n. 2,7 milj. euroa, lähestymiskiellon tehostamiseen yhteensä n. 0,8 milj. euroa ja lapsiin kohdistuvien rikosten kiireelliseen käsittelyyn yhteensä n. 1,1 milj. euroa.

Oikeudenhoidon turvaamiseen osoitetaan 12 milj. euron lisäys jakautuen oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisille. Hallinto-oikeuksien ympäristö-, maankäyttö- ja rakennusasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseen kohdennetaan 3 milj. euroa. Toimintansa aloittaviin hyvinvointialueisiin liittyen tuomioistuimien määrärahoihin kohdennetaan 2,5 milj. euroa.

Vaalien toimittamiseen osoitetaan 8,5 milj. euron lisäys. Vuonna 2023 toimitetaan eduskuntavaalit ja saamelaiskäräjävaalit. Lisäksi vaalitietojärjestelmän uudistamiseen osoitetaan osana kyberturvallisuuden kokonaisuutta n. 3,3 milj. euroa.

Verohallinnon ja Tullin toimintamenoihin kohdennetaan yhteensä 624 milj. euroa. Menoihin sisältyy 35 milj. euroa kansallisen tulorekisterin toimintamenoja ja positiivisen luottotietorekisterin rakentamisen menoja. Tullin toimintamenoihin sisältyy myös 14 milj. euroa tulliselvitysjärjestelmän kokonaisuudistukseen.

Tilastotoimeen, valtion taloudelliseen tutkimukseen ja rekisterihallintoon kohdennetaan yhteensä 132 milj. euroa. Summa sisältää Tilastokeskuksen toimintamenot 52 milj. euroa, Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot 4,4 milj. euroa ja Digi- ja väestötietoviraston (DVV) toimintamenot 68 milj. euroa. Sähköisen tunnistautumisen menoihin osoitetaan 8 milj. euroa.

Puolustus

Puolustusministeriön hallinnonalalle kohdennetaan määrärahoja 6,1 mrd. euroa, joka on 1,0 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäyksestä 753 milj. euroa aiheutuu Suomen turvallisuusympäristön muutoksista.

Puolustusmateriaalihankintoihin kohdennetaan määrärahoja 1 585 milj. euroa, joka on 765 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Turvallisuusympäristön muutoksen lisäksi määrärahoissa on otettu huomioon kustannustasotarkistus ja menoajoitusmuutoksia.

Monitoimihävittäjien hankintaa varten osoitetaan määrärahoja 1,4 mrd. euroa, josta n. 1,0 mrd. euroa on HX 2021 -tilausvaltuuden vuoden 2023 suunniteltua maksuosuutta, 99,6 milj. euroa ennakkollista kustannustasotarkistusta varautumisena tuleviin indeksimenoihin, 18,7 milj. euroa ostovoimatarkistusta sekä 271,2 milj. euroa varautumista HX-hankkeen mahdollisiin valuuttakurssitappioihin.

Yleinen järjestys ja turvallisuus

Poliisitoimeen kohdennetaan yhteensä n. 914 milj. euroa, mikä sisältää aiemmin tehtynä päätöksenä 8 milj. euron lisäyksen poliisien henkilötyövuosien tavoitetason (7 500) saavuttamiseen. Poliisin toiminnan tason ylläpitämiseksi kohdennetaan kevään kehyspäätöksen mukaisen 9 milj. euron lisäksi 25,2 milj. euroa lisäystä. Poliisin määrärahoihin osoitetaan lisäksi hallituksen esitysten toimeenpanosta sekä toimitila- ja muista ICT-menoista aiheutuvia lisäyksiä.

Rajavartiolaitokselle osoitetaan yhteensä 489 milj. euroa, mikä on 209 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäykset liittyvät pääsääntöisesti rajaturvallisuuden ja valmiuden resurssilisäyksiin.

Pelastustoimen, Pelastusopiston ja Häätokeskuslaitoksen toimintamenoihin osoitetaan yhteensä 95 milj. euroa. Häätokeskuslaitokselle osoitetaan 2,35 milj. euron lisäys hätäviestijärjestelmän uudistamiseen.

Elinkeinoelämään liittyvät asiat

Vuonna 2023 käynnistyy EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) toteuttamiseen liittyvän Suomen CAP-suunnitelman 2023–2027 toimeenpano. Maaseudun kehittämisen määrärahat vähenevät 31,6 milj. eurolla 443,5 milj. euroon. Muutos johtuu pääosin tuki- ja korvausjärjestelmien määrärahojen muutoksista tukiohjelmakausien vaihteessa. Maa- ja elintarviketalouden määrärahat vähenevät 34,1 milj. eurolla 1,79 mrd. euroon edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna, mikä johtuu pääosin tukiohjelmien rahoituksen ajoitukseen ja tukiohjelmakausien vaihteeseen liittyvistä muutoksista.

Liikenne- ja viestintäverkkoihin kohdennetaan n. 1,85 mrd. euroa, josta perusväylänpidon osuus on 1,3 mrd. euroa. Perusväylänpidossa painotetaan liikenneverkon päivittäisen liikennöitävyyden vaatimia toimia sekä korjausvelan kasvun pysäyttämistä. Kustannustason noususta johtuen perusväylänpidon määrärahaan osoitetaan 50 milj. euron korotus. Karjalan radan parantamishankkeeseen osoitetaan 31,1 milj. euroa. Osana Helsingin kaupungin ja valtion välistä maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimusta osoitetaan 105 milj. euron valtuus Vihdintien pikaraitiotien rakentamisen hankkeelle.

Väyläverkon kehittämiseen osoitetaan 561 milj. euroa, mikä pitää sisällään käynnissä olevat väylähankkeet mukaan lukien elinkaarihankkeet (474 milj. euroa), uusia väyliä varten tarvittavien maa- ja vesialueiden hankinnat (35 milj. euroa), liikenneväylien rakentamisavustukset ja yksityistieavustukset (48 milj. euroa) sekä avustukset kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen (3,5 milj. euroa). Uutena hankkeena aloitetaan Oulun Poikkimaantie ehdollisena Stora Enso Oyj:n suurinvestointipäätökselle.

Liikenteen ja viestinnän palveluihin osoitetaan yhteensä 828 milj. euroa. Tästä meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyyn parantamiseen osoitetaan 89 milj. euroa, avustuksiin liikenteen ja viestinnän palveluihin 28,1 milj. euroa sekä saaristo- ja yhteysalusliikenteen ostoihin ja kehittämiseen 17,9 milj. euroa. Julkisen henkilöliikenteen ostoihin ja kehittämiseen osoitetaan 100,7 milj. euroa.

Työllisyyden kuntakokeilujen jatkamisesta vuosina 2023–2024 aiheutuviin menoihin osoitetaan TE-toimistojen toimintamenoihin siirrettävän 2,1 milj. euroa. Lisäksi ONNI-toiminnan vakainaistamiseen osoitetaan 2,5 milj. euroa.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen kohdennetaan Business Finlandille 470 milj. euron valtuus, joka sisältää 9,5 milj. euron valtuuden lisäyksen audiovisuaalisen tuotantotuen jatkamiseen vuonna 2023. Kannustimen avulla pyritään houkuttelemaan ulkomaisia tuotantoyhtiöitä toteuttamaan tuotantoja Suomessa ja edistämään erityisesti kansainvälisesti rahoitettuja hankkeita.

Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistukeen osoitetaan 150 milj. euroa. Tuella korvataan päästökaupasta sähkön hintaan aiheutuvia välillisiä kustannuksia aloille, joiden katsotaan olevan erityisen alttiita merkittävälle hiilivuotoriskille.

Työkanava Oy:n pääomittamiseen osoitetaan 7 milj. euroa sisältäen toiminnan laajentamisen itäiseen Suomeen ja valtionavustukseen osatyökykyisten työllistymiseen 10 milj. euroa edistämään osatyökykyisten siirtymistä työmarkkinoille. Yhtiö palkkaa osatyökykyisiä pidempikestoisiin työsuhteisiin.

Toimiin työurien pidentämiseksi osoitetaan 58,5 milj. euroa 55 vuotta täyttäneiden työllisyyden edistämiseen. Vuodesta 2023 lähtien otetaan käyttöön muutosturvakoulutus ja 55 vuotta täyttäneiden työhön paluun tuki.

Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteiden sekä kuntien moniammatillisen osaamiskeskustoiminnan rahoitusta jatketaan yhteensä 3,5 milj. eurolla.

Pakolaiskiintiö on 1 050 henkilöä vuonna 2023. Valtion korvauksiin kotoutumisen edistämiseksi kohdennetaan yhteensä 4,7 milj. euroa lisäystä liittyen vuoden 2022 pakolaiskiintiön nostoon 1 500 henkilöön ja vuoden 2023 pakolaiskiintiön nostoon 1 050 henkilöön.

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

ELY-keskusten toimintamenoihin osoitetaan lisäystä 13,9 milj. euroa. Lisäys liittyy lukuisiin uusiin tehtäviin, kuten ilmastolain ja juomavesidirektiivin toimeenpanoon, CAP27-uudistuksen edellyttämään monitorointiin, luonnonsuojelulain uudistamisesta johtuviin

tehtäviin, sekä pientalojen öljy- ja kaasulämmityksestä luopumisavustusten käsittelyyn. Myös ympäristöllisten lupamenettelyjen voimavaroja lisätään osana vihreän siirtymän lupamenettelyn vahvistamista.

Luonnonsuojelualueverkoston tilaa parannetaan jatkamalla Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toteutusta sekä Helmi-elinympäristöohjelman toimeenpanoa. EU:n biodiversiteettistrategian edellyttämien kansallisten sitoumusten toimeenpano käynnistetään. Toteutetaan Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiaa ja toimintaohjelmaa. Luonnonsuojelun määrärahojen lisäys hallituskauden aikana on keskimäärin 107 milj. euroa vuodessa.

Vesiensuojelun tehostamisohjelmaa jatketaan tukemalla vaikuttavien ja kustannustehokkaiden vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toimeenpanoa eri tahojen yhteistyönä 24 milj. euron määrärahalta.

Ravinteiden kierrätyksen tukiin osoitetaan 31 milj. euroa tavoitteena parantaa erityisesti Suomen ravinne- ja energiaomavaraisuutta. Ilmastolaissa säädettäisiin kunnalle velvoite laatia ilmastosuunnitelma, joiden laatimisen tukeen osoitetaan 2,6 milj. euroa.

Asuminen ja yhdyskunnat

Valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi MAL-sopimuskunnille osoitetaan määräaikaisia käynnistysavustuksia yhteensä enintään 39 milj. euroa. MAL-sopimusalueilla asuntotuotantoa edistetään lisäksi kunnallistekniikan rakentamisen avustuksilla, joita osoitetaan myönnettävän enintään 25 milj. euroa. Korkotukivaltuutta valtion tukemaan sosiaaliseen asuntotuotantoon osoitetaan 1 950 milj. euroa. Valtaosa valtion tukemasta asuntotuotannosta kohdistetaan suurimpiin kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle. Erityisryhmien investointiavustuksiin kohdennetaan enintään 120 milj. euroa.

Valtion asuntorahastosta maksettaviin asuinrakennusten energia-avustuksiin ja matalalämpöiseen kaukolämpöön myönnettäviin avustuksiin osoitetaan yhteensä 69,1 milj. euroa.

Pientalojen öljy- ja kaasulämmityksestä luopumiseen osoitetaan 45,6 milj. euroa ja sähköautojen latausinfraan rakentamiseen asuinrakennusten ja työpaikkojen yhteyteen 10 milj. euroa.

Asumisneuvontaa laajennetaan ja siihen osoitetaan 4,3 milj. euroa, josta 4 milj. euroa kohdentuisi avustuksiin.

Terveydenhuolto

Hyvinvointialueiden taloutta käsitellään kappaleessa 4.4.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toteuttamaan opiskeluterveydenhuoltoon osoitetaan valtion rahoitusta 65,4 milj. euroa. Momentilta kohdennetaan siirrettäväksi rajat ylittävstä terveydenhuollosta annetun lain muuttamiseen korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen osalta 1,09 milj. euroa. Lisäksi tasoon osoitetaan lisäystä 0,7 milj. euroa hoitotakuun voimaantuloon 1.9.2023 perustuen.

Lääkäri- ja lääkintähelikopterien lentotoiminnan tuottamiseen osoitetaan 36,6 milj. euron valtionavustus FinnHEMS Oy:lle. Määrärahan lisäys 3,64 milj. eurolla aiheutuu lentotoiminnan uudelleenjärjestelyistä ja uusien tukikohtien toteuttamisesta.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämiseen osoitetaan määrärahoja vajaat 78,5 milj. euroa, joka on 40 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Rokotteiden hankintaan kohdennetaan muutoksia seuraavasti: 35,0 milj. euroa covid-19 rokotteiden lisähankintaan ja 6 milj. euroa lisäystä influenssarokotteisiin.

Avustuksiin yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen osoitetaan 373,6 milj. euroa, joka on 11,2 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla vuoden 2023 kompensointiosta 50 milj. euroa toteutetaan purkamalla jakamattomia voittovaroja ja 64,25 milj. euroa budjettirahoitteisella kompensatiolla.

Kansallinen lapsistrategia -toiminnon perustamiseen osoitetaan 0,5 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön saatavuuden varmistaminen

Sosiaali- ja terveyshuollon henkilöstön saatavuuden ja riittävyyden ohjelmalle kohdennetaan yhteensä 2 milj. euroa.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (Jotpa) rahoittamiin hoiva-avustajakoulutuksiin osoitetaan n. 10,8 milj. euron lisäys. Määrärahalla on tarkoitus kouluttaa 1 500 uutta hoiva-avustajaa vuosina 2023–2025. Valtionosuusrahoitteiseen työvoimakoulutukseen osoitetaan 7,8 milj. euron lisäys, jonka avulla on tarkoitus kouluttaa 1 000 uutta hoiva-avustajaa vuosina 2023–2025.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintamenoihin kohdennetaan 5,5 milj. euroa lisäystä ukrainalaisille kohdennettaviin koulutuksiin.

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoihin liittyviin harjoittelukorvauksiin kohdennetaan 12 milj. euroa. Jatkossa harjoittelukorvaukset maksettaisiin valtion varoista laskennallisin perustein harjoittelun järjestäjille, kun aiemmin maksajina ovat olleet ammattikorkeakoulut.

Virkistys- ja kulttuuritoiminta

Lasten ja nuorten harrastustoimintaan osoitetaan aiempien päätösten mukaisesti 14,5 milj. euroa. Tämä ns. Suomen malli tuo lisää harrastuksia lasten ja nuorten koulupäivän yhteyteen, ja tarkoituksena on, että harrastukset valitaan koulun oppilaiden toiveita noudattaen.

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin kohdennetaan 599 milj. euroa, joka on 13 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Veikkaus Oy:n tuotto urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen on 404,4 milj. euroa, mikä sisältää arpajaisveron alenemisen vaikutuksen (42,4 milj. euroa). Lisäksi jakamattomia voittovaroja tuloutetaan 2 milj. euroa ja tuoton alenemaa kompensoidaan yhteensä 147,5 milj. eurolla.

Turun tuomiokirkon peruskorjaukseen osoitetaan 4 milj. euroa. Arkkitehtuuri- ja designmuseon hankevalmisteluun, suunnitteluun sekä toiminnan valmisteluun ja käynnistämiseen osoitetaan 0,6 milj. euroa sekä Suomen arkkitehtuuri- ja designmuseosäätiön pääomitukseseen 2 milj. euroa.

Liikuntatoimen määrärahoihin kohdennetaan 154 milj. euroa, joka on 0,5 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Liikunnan ja huippu-urheilun edistämistä jatketaan vuonna 2023 hallitusohjelman ja liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanon mukaisesti.

Nuorisotyön määrärahoihin osoitetaan n. 77 milj. euroa, joka on 4,2 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Koulutus

Yleissivistävään koulutukseen ja varhaiskasvatukseen kohdennetaan 922 milj. euroa, joka on n. 36 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoa jatketaan. Uudistukseen kohdennetaan aiempien päätösten mukaisesti 102 milj. euroa vuodelle 2023. Ammatillisen koulutuksen rahoitusohjelman vahvistamiseen osoitetaan 50 milj. euron

pysyvää rahoitusta vuodesta 2023 lukien. Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusien lähihoitajien koulutukseen osoitetaan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti 30 milj. euroa ja oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun 5 milj. euroa.

Suomen Akatemialle kohdennetaan tutkimushankevaltuudeksi 427,5 milj. euroa, joka sisältää EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisen 4,75 milj. euron valtuuden. Osana valtion T&K-panosten kokonaisuutta Suomen Akatemian tutkimushankevaltuudessa on 56,5 milj. euron korotus vuodesta 2023 lähtien. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan vahvistamiseen osoitetaan 5 milj. euron lisäys vuodesta 2023 lähtien. Itäisen Suomen korkeakouluihin on tarkoitus lisätä opiskelijapaikkoja vetovoima-aloille ja tutkimusinfrastruktuuria vahvistaa mm. tutkimus- ja kehittämistoimintaan lisättävällä rahoituksella. Edellä mainittuihin kokonaisuuksiin kohdennetaan yhteensä 10 milj. euroa.

Opintotukeen osoitetaan 757 milj. euroa, joka on 54 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Opiskelijan omia tulorajoja osoitetaan korotettavaksi 1.1.2023 50 prosentilla vuoden 2021 tasosta. Alueellisen opintolainahyvityksen kokeiluun osoitetaan 6 milj. euroa.

Hallitus on päättänyt lisätä 1 vuosiviikkotunnin B1-kieltä perusopetuksen kieliohjelmaan. Vuonna 2023 toteutettavaan opetussuunnitelmatyöhön varataan 1 milj. euroa.

Sosiaaliturva (mukaan lukien työeläkkeet)

Perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen, perustoimeentulotukeen ja eräisiin palveluihin kohdennetaan 4,6 mrd. euroa, joka on 92,7 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin asumistuen tarvearvion muutoksesta ja Kelan toimintakulujen lisäyksistä.

Hallituksen päättämä sivutoimisen opiskelun ja työttömyysetuuden yhteensovittamisen selkeyttäminen ja nykyistä laajempi opiskelun ja oman osaamisen kehittäminen työnhaun ohessa työttömyysetuutta menettämättä lisää valtion osuutta työttömyysturvamenoista 5 milj. eurolla vuonna 2023.

Sairausvakuutukseen osoitetaan 2,3 mrd. euroa, joka on 119 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu sairausvakuutuksen tarvearvion muutoksista ja rajat ylittävän terveydenhuollon korvauksista. Sairausvakuutuksen määrärahasosassa on huomioitu 1 milj. euroa valtion korvaukseen paperittomille annetun välttämättömän hoidon kustannuksiin sekä 10 milj. euroa rajat ylittävää terveydenhuoltoa koskevan lain muuttamisen johdosta.

Valtion maksamiin eläkkeisiin kohdennetaan yhteensä 10,6 mrd. euroa valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloilta. Eläkemenot ovat noin 0,4 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Yrittäjän työeläketulon vahvistamiseen ja tarkistamiseen osoitetaan muutoksia vuodesta 2023 alkaen. Muutosesityksellä pyritään vaikuttamaan siihen, ettei työtuloa vahvistettaisi liian alhaiseksi suhteessa yrittäjän työpanoksen arvoon. YEL-työtulon määrittäminen tapahtuisi nykyistä tarkemmin velvoittamalla eläkelaitokset tarkistamaan säännöllisesti voimassaolevien vakuutusten YEL-työtulo. Arvioidaan, että vakuutusmaksujen tuoton kasvu olisi n. 6 %, jolloin valtion osuus yrittäjän eläkemenosta pienentyisi 16,3 milj. euroa vuonna 2023.

Varautumisen kokonaisuus

Venäjän Ukrainassa aloittamaan hyökkäyssotaan liittyen kohdennetaan vuodelle 2023 yhteensä n. 2,1 mrd. euron määrärahoja vuoden 2022 tapaan. Hallitus linjasi määrärahoista pääosin jo huhtikuussa 2022 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä ja teki niiden osalta kehyspoikkeuksen. Poikkeuslausekkeen mukaiset menot katetaan kehysten ulkopuolisina menoina.

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan seurauksena, mikä edellyttää toimenpiteitä puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Tähän perustuen puolustusministeriön hallinnonalalle osoitetaan yhteensä n. 788 milj. euron määräraha (pl. arvonlisäveromenot). Määrärahasta Puolustusvoimien toimintamenoihin osoitetaan n. 129 milj. euroa ja materiaalihankintoihin n. 656 milj. euroa. Resurssilisäykseen sisältyy aiemmin keväällä 2021 linjattujen 35 milj. euron suuruisen säästöjen peruminen puolustusministeriön hallinnonalan osalta.

Rajavartiolaitokselle kohdennetaan 48 milj. euroa kriisinsietokyvyn ja keskeisten suorituskykyjen kehittämiseen sekä 163 milj. euroa uusien valvontalentokoneiden hankintaan.

Kyberturvallisuushkiin varautumisen parantamiseksi kohdennetaan yhteensä n. 59 milj. euroa. Ehdotukset kohdistuvat usealle hallinnonalalle ja lukuisille eri virastoille.

Huoltovarmuutta, energiaomavaraisuutta ja puhtaita teknologioita koskevaan kokonaisuuteen osoitetaan n. 241 milj. euroa. Tällaisia toimia ovat mm. maaseutuyritysten energia-investoinnit (biokaasu), kosteikkoviljelyn tukeminen, vetyhankkeet, energiatuki, sähköautojen latausinfra tuki taloyhtiöille sekä avustukset asuinrakennusten öljy- ja kaasulämmityksestä luopumiseksi ja muihin lämmitysmuotoihin siirtymiseksi. Yksityistieavustuksilla pyritään puolestaan varmistamaan kotimaisen puun saatavuus. Lisäksi kokonaisuuteen sisältyy yhteensä 225 milj. euroa valtuuksia vuodelle 2023 energiatuen, vetyhankkeiden

ja akkustrategian osalta. Näistä valtuuksista aiheutuu määräraha vaikutuksia useammalle vuodelle.

Vuoden 2022 energiahintojen nousun takia tehtyjen toimien määräraha vaikutuksiin vuodelle 2023 osoitetaan n. 15 milj. euroa. Kyse on 1.8.2022 tehdyn ylimääräisen indeksikorotuksen vaikutuksesta opintotukimenoihin, sekä määräaikaista tarkistuksista sairausvakuutuksesta maksettaviin matkakorvauksiin polttoaineen hinnan nousun johdosta.

Suomessa on 4.9.2022 mennessä jätetty 38 000 tilapäisen suojelun hakemusta. Maahanmuuton menoihin kohdennetaan poikkeuslausekkeen puitteissa n. 791 milj. euroa. Määrärahaa varataan mm. vastaanoton menoihin, asiakkaille maksettaviin tukiin, Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin, kotoutumiskorvauksiin sekä perusopetukseen, valmistavaan opetukseen ja varhaiskasvatukseen. Lisäksi määrärahaa osoitetaan mm. kotoutumiskoulutukseen, etuusmenoihin sekä oikeusministeriölle turvapaikanhakijoiden oikeusturvan ja perheen yhdistämisen menoihin. Em. menoihin liittyy suurta epävarmuutta. Määräraha tarve on riippuvainen mm. tulijoiden toteutuvasta lukumäärästä ja heidän työllistymisestään. Vaikutusta on myös sillä, kuinka moni tilapäistä suojelua saava hakee ja saa kotikunnan sen tullessa mahdolliseksi. Määräraha tarve perustuu arvioon, jonka mukaan vuonna 2022 jätettäisiin 48 000 tilapäisen suojelun hakemusta ja vuonna 2023 jätettäisiin 30 000 hakemusta. Arviota tarkennetaan tarvittaessa.

Ukrainalle annettavaan tukeen osoitetaan 30 milj. euroa, josta 10 milj. euroa katettaisiin ulkoministeriön hallinnon alan olemassa olevilla määrärahoilla.

Ostovoimaa tukevat toimet

Talousarvioesitys sisältää useita toimenpiteitä, joilla tuettaisiin kansalaisten ostovoimaa kuluttajahintojen poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi. Varhaiskasvatusmaksuja alennetaan pysyvästi 70 milj. eurolla. Lisäksi yksityisen hoidon tuen hoitolisään tulisi 100 euron korotus. Molempien toimien vaikutukset kunnille kompensoitaisiin yhteisöveron jako-osuuden kautta.

Työttömyysturvan lapsikorotukseen kohdennetaan 20 prosentin sekä toimeentulotuen alle 18-vuotiaiden lasten perusosaan 10 prosentin korotus vuoden 2023 ajaksi. Opintorahan huoltajakorotukseen osoitetaan 10 euron ja lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen 5 euron nosto kuukaudessa vuoden 2023 ajaksi. Edellä mainittuihin toimenpiteisiin varataan yhteensä n. 49 milj. euroa. Lääkekattoon ei tehdä vuonna 2023 indeksikorotusta, mikä lisää valtion menoja n. 8,7 milj. eurolla.

Henkilökuljetusten arvonnisävero alennetaan nolnaan tammi–huhtikuulle 2023. Tämä vähentäisi valtion arvonnisäverotuottoja arviolta 52 milj. eurolla.

Sähkön korkean hinnan vaikutusten lieventäminen

Sähkön korkean hinnan vaikutusten lieventämiseksi sähkön arvonlisäverokanta alennetaan 10 prosenttiin joulukuulta. Tämä vähentäisi valtion arvonlisäverotuottoja arviolta 209 milj. euroa. Lisäksi tuloverotuksessa otetaan käyttöön kotitalousvähennyksen liitettävä määräaikainen sähkövähennys. Tämän toimen vaikutus verotuottoon (kaikki veronsaajat) on arviolta 300 milj. euroa.

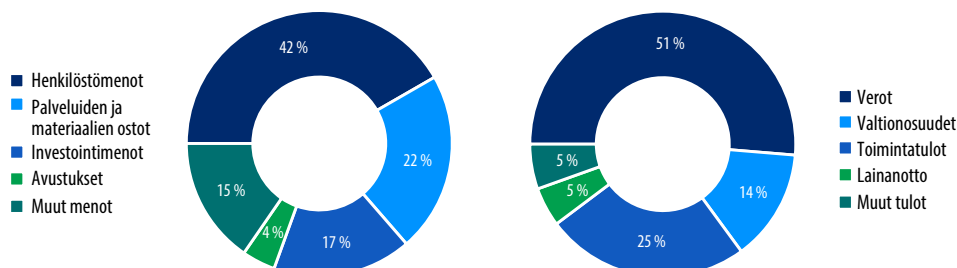
Myös yleisen asumistuen lämmitysnormiin sekä omakotitaloasujien hoitonormiin tehdään muutoksia. Eläkkeensaajan asumistuen lämmitysnormia korotetaan 1.1.2023 alkaen nykysääntelyn mukaisesti. Energianhinnan nousun vuoksi arvio korotustarpeesta on 57 %. Vastaavalla prosentilla korotetaan yleisen asumistuen lämmitysnormia ja omakotitalon hoitonormia 1.1.2023 alkaen. Arvio lisäkustannuksista vuodelle 2023 on yhteensä n. 6,3 milj. euroa.

4.3 Kuntatalous

Valtio rahoittaa kuntien toimintaa valtionapujärjestelmän kautta valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Kuntien menoihin valtio ei voi vaikuttaa suoraan, vaan ne aiheutuvat eduskunnan säätämien lakien ja kuntien omien päätösten perusteella. Kuntatalouden tilaa ja valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen on kuvattu tarkemmin kuntatalousohjelmassa ja valtion talousarvioesityksen yleisperustelujen luvussa 10.

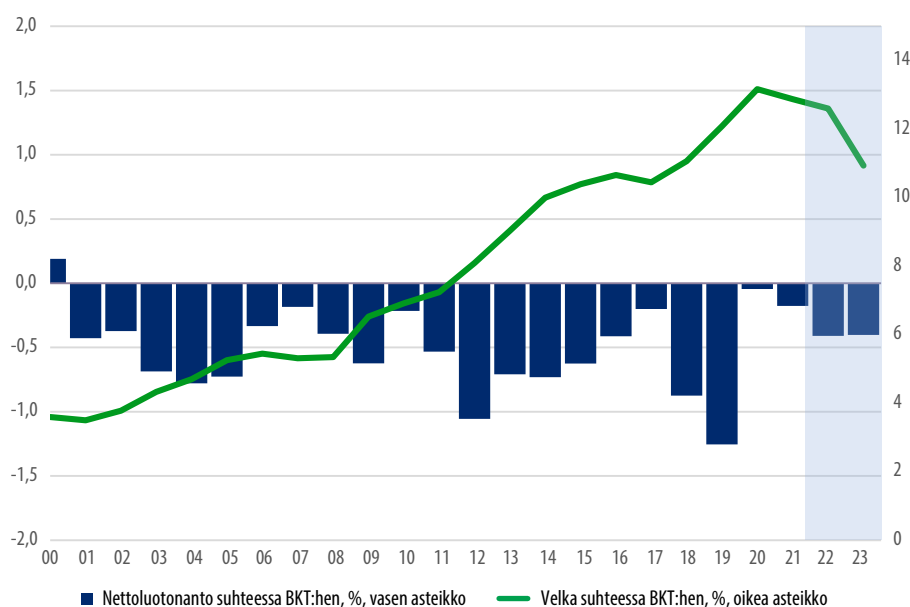
Vuonna 2023 kuntien ennakoitaan saavan 51 % tuloistaan omina verotuloina, 25 % toimintatuloina, 14 % valtionosuuksina ja 10 % muina tuloina (mukaan lukien lainanotto). Kuntien menoista 42 % arvioidaan kohdistuvan henkilöstömenoihin, 22 % palveluiden ja materiaalien ostoon, 17 % investointimenoihin, 4 % avustuksiin ja 15 % muihin menoihin. Kuntien tulojen ja menojen jakaamaa on havainnollistettu kuviossa 9.

Kuvio 9. Kuntien tulojen ja menojen jakaama vuonna 2023, %. Lähde: valtiovarainministeriö

Alijäämän ja velan kehitystä on havainnollistettu kuviossa 10. Kuviosta nähdään, että paikallishallinnon nettoluotonannon arvioidaan olevan vuonna 2023 -0,4 % BKT:sta ja velan suhteessa BKT:hen noin 10,9 %. Näistä on kerrottu tarkemmin valtiovarainministeriön syksyn 2022 Taloudellisen katsauksen luvussa 2.3.

Kuvio 10. Kuntahallinnon nettoluotonannon ja velan suhde BKT:hen, %. Lähde: Tilastokeskus, valtiovarainministeriö

Kuntien valtionavut ovat noin 5,4 mrd. euroa vuonna 2023. Tästä laskennalliset valtionosuudet ovat noin 4,0 mrd. euroa, kuntien veromenetysten korvaukset noin 0,9 mrd. euroa ja muut valtionavut noin 0,5 mrd. euroa. Valtionapujen taso alenee huomattavasti, nettomääräisesti noin 7,6 mrd. eurolla. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksista ja verotulo-menetysten korvauksista siirretään 70 prosenttia hyvinvointialueiden rahoitukseen, ja lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtionavustukset kohdistuvat jatkossa pääosin hyvinvointialueille. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan valtionosuudet sen sijaan kasvavat hieman. Indeksikorotus lisää peruspalvelujen valtionosuutta 89 milj. euroa ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kuntien valtionosuuksia 29 milj. eurolla.

Valtionosuuksien mitoituksessa otetaan huomioon kuntien tehtävien ja veloitteiden muutokset. Uusia toimia vuonna 2023 ovat muun muassa sitouttavan koulu yhteistyön malli (3,3 milj. euroa) ja juomavesidirektiiviin liittyvät valvontatehtävät. Osana hallituksen

päättämiä uudelleenkohdennuksia peruspalvelujen valtionosuuksien tasoa alennetaan pysyvästi 33 milj. euroa vuonna 2023.

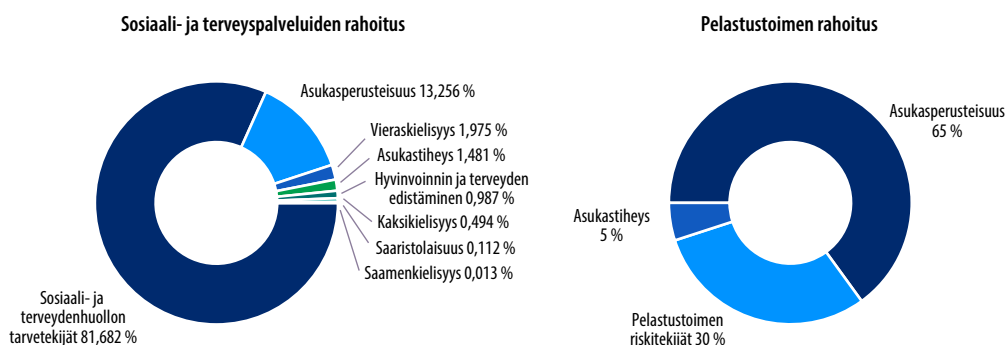
Tilapäisen suojelun piirissä olevien varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen valmistavan opetuksen kustannuksiin osoitetaan lisärahoitusta.

Valtion toimenpiteiden nettovaikutus kuntatalouteen on lähellä neutraalia vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Hallitusohjelman mukaiset tehtävien ja velvoitteiden lisäykset on tehty pääosin jo aikaisempina vuosina, ja osa määräaikaisista lisäyksistä valtionavustuksiin puolestaan päättyy vuoden 2022 lopussa. Valtion päätöseräiset toimet lisäävät kuntien menoja kaikkiaan noin 700 milj. eurolla vuoden 2023 tasolla vaalikauden alusta laskien. Kuntien tuloja päätökset puolestaan lisäävät kaikkiaan noin 600 milj. eurolla vuoden 2023 tasolla. Osa vuoden 2023 toimista on määräaikaisia liittyen muun muassa Ukrainasta tulleiden auttamiseen.

4.4 Hyvinvointialuetalous

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirto ja rahoitusjärjestelmää koskevat muutokset toteutuvat 1.1.2023. Hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on yhteensä n. 22,5 mrd. euroa vuonna 2023. Hyvinvointialueet rahoittavat toimintansa pääosin valtion rahoituksella, eikä niillä ole verotusoikeutta. Hyvinvointialueiden valtion rahoituksen määräytymistä on havainnollistettu kuviossa 11.

Kuvio 11. Hyvinvointialueiden rahoituksen määräytymistekijät, %. Lähde: valtiovarainministeriö.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 37 § mukaisesti hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan jo vuoden

2022 joulukuussa. Osuus on arviolta 1,9 mrd. euroa. Vuonna 2023 maksettava osuus tulee olemaan n. 20,7 mrd. euroa.

Hyvinvointialueiden rahoitus muodostuu pääasiallisesti siirroista, jotka tehdään kuntien peruspalvelujen valtionosuuden (n. 5,36 mrd. euroa) ja kuntien verotulomenetysten korvausten (n. 1,94 mrd. euroa) momenteilta sekä lisäyksestä, joka vastaa valtion tuloverojen sekä yhteisöveron tuoton kasvua uudistuksen veroperustemuutosten seurauksena. Rahoituksen siirto kuntien verotuloista on n. 13,93 mrd. euroa, josta kunnallisveron osuus on n. 13,11 mrd. euroa ja yhteisöveron n. 0,82 mrd. euroa vuoden 2022 tasossa.

Hyvinvointialueiden rahoituksen indeksikorotus vuonna 2023 on 3,52 % (noin 756 milj. euroa). Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvun kustannusarvion arvioidaan olevan noin 253 milj. euroa vuodelle 2023. Palvelutarpeen kasvuarviossa on huomioitu hyvinvointialueiden rahoituslain mukainen erillinen 0,2 prosenttiyksikön korotus johtuen muun muassa siirtymävaiheen kustannuksista.

Lakisääteiset uudistukset ja tehtävämuutokset, kuten perusterveydenhuollon seitsemän päivän hoitotakuun vaiheittainen tiukentaminen ja hoivahenkilöstön vähimmäishenkilöstömitoituksen kiristyminen sekä kotihoidon kehittäminen vaikuttavat hyvinvointialueiden rahoitukseen n. 275 milj. eurolla vuonna 2023.

Hyvinvointialueille osoitetaan valtionavustuksia yhteensä 461 milj. euroa vuonna 2023. Merkittävin yksittäinen avustuskokonaisuus (110 milj. euroa) liittyy Suomen kestävän kasvun ohjelman toimenpiteisiin. Toinen merkittävä kokonaisuus, yhteensä 96 milj. euroa, on valtion korvaus sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutukseen.

Hyvinvointialueiden lakisääteisen rahoituksen lisäksi yksittäisen hyvinvointialueen tulee saada valtiolta rahoitusta sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi tilanteessa, jossa rahoituksen riittämätön taso vaarantaa toiminnan. Hyvinvointialueiden mahdollista lisärahoitusta varten talousarvioon perustetaan erillinen arviomäärärahmomentti.

4.5 Yhteenveto Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta vuoden 2023 talousarvioesityksessä

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa, jolla tuetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua. Kestävän kasvun ohjelman kansallisesti linjatut yleiset tavoitteet

ovat: kasvihuonekaasupäästöjen vähenemä, tuottavuuskasvu, työllisyysasteen nosto, hoitoon pääsyn nopeuttaminen ja tasa-arvon edistyminen.

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen hyödyntämiseksi Suomi toimitti 27.5.2021 Euroopan komissiolle kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman (RRP), joka on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Komissio antoi 14.10.2021 arvionsa Suomen suunnitelmasta ja täytäntöönpanopäätös hyväksyttiin EU-neuvostossa loka-kuussa 2021. Suomen toimittamassa suunnitelmassa investointiehdotusten yhteissumma oli yhteensä 2,084 mrd. euroa, minkä lisäksi myöhemmin toimitettiin komissiolle 10 milj. euron lisäys suunnitelmaan valvonta- ja tarkastuskustannuksiin liittyen.

Kesäkuussa 2022 ilmoitettiin Suomen lopullinen saanto EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen avustuksista. Suomen saanto pieneni n. 1,823 mrd. euroon, koska Suomen talous on kehittynyt ennustettua paremmin. Kestävän kasvun ministerityöryhmä linjasi kesäkuussa 2022 Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman päivittämisestä siten, että se vastaa Suomen lopullista saantoa säilyttäen vihreän siirtymän 50 % ja digitaalisen muutoksen 20 % osuudet.

Suomessa elpymis- ja palautumissuunnitelman päivityksen hyväksyy valtioneuvosto. Sen jälkeen komissio arvioi suunnitelman päivityksen, ja lopullisesti päivityksen hyväksyy EU:n neuvosto. Maksatukset EU:sta Suomen valtiolle tulevat perustumaan kansallisen suunnitelman etenemiseen ja siinä esitettyjen välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttamiseen.

Elpymis- ja palautumissuunnitelman avustukset ajoittuvat etenkin vuosille 2022 ja 2023. Vuoden 2023 talousarvioesitykseen sisältyy 574 milj. euroa elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyviä menoja. Tuloarvio EU:lta saatavien maksatusten osalta on 391 milj. euroa vuonna 2023.

Elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää neljä niin sanottua pilaria:

- **Pilari 1:** Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa
- **Pilari 2:** Digitalisaation ja datatalouden avulla vahvistetaan tuottavuutta ja tuodaan palvelut kaikkien saataville
- **Pilari 3:** Työllisyysasteen ja osaamistason nostaminen kestävän kasvun vauhdittamiseksi
- **Pilari 4:** Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyviä määrärahoja eri hallinnonaloilla

Ulkoministeriön hallinnonalalle kohdennetaan 1,0 milj. euroa Virtual Finland -palvelualustan rahoitukseen.

Sisäministeriön hallinnonalalle kohdennetaan 3,8 milj. euroa maailmanluokan automaatiota hyödyntävä digitaalinen infrastruktuuri osaajien maahanmuuton tueksi -investointikokonaisuuteen.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalle kohdennetaan mm. 1,5 milj. euroa lupaviranomaismenoihin osana uuden energiateknologian investointeja, 1,5 milj. euroa Valtiokonttorin toimintamenoihin elpymis- ja palautumissuunnitelman valvontaan ja seurantaan sekä 1,5 milj. euroa työkyvyn tutkimus- ja kehittämishankkeiden menoihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle osoitetaan 1,0 milj. euroa jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän digitalisaatio-ohjelman kehittämiseen sekä 12,35 milj. euroa jatkuvan oppimisen uudistamiseen. Suomen Akatemialle avainalojen vauhdittamiseen ja osaamisen vahvistamiseen sekä kansallisiin ja paikallisiin tutkimusinfrastruktuureihin yhteensä 26 milj. euroa sekä Suomen Akatemialle 4,75 milj. euroa tutkimusmäärärahavaltuutta vuodelle 2023. Lisäksi 9 milj. euroa kohdennetaan kulttuurin ja luovien alojen tuotanto- ja toimintamallien kehittämiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kohdennetaan 2 milj. euroa huoneistotietojärjestelmän kehittämiseen ja 1,5 milj. euroa vesiosaamisen kasvu- ja vientiohjelmalle sekä 3 milj. euroa maankäyttösektorin ilmastokestäviin toimenpiteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle kohdennetaan digiratahankkeen kehitys- ja verifiointivaiheeseen 6 milj. euroa. Lisäksi hankkeelle osoitetaan kansallista rahoitusta 6 milj. euroa. Viestintäverkkojen laadun ja saatavuuden parantamiseen osoitetaan n. 17 milj. euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kohdentuu EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpanoon liittyen yhteensä 344 milj. euroa määrärahoja ja 51 milj. euroa valtuutta. Energiatuen valtuudeksi osoitetaan 283 milj. euroa, josta 30 milj. euroa on EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitusta kohdistuen investointeihin uuteen energiateknologiaan. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen osoitetaan Business Finlandille 470 milj. euron valtuutta, josta 20,82 milj. euroa on varattu EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpanoon kohdistuen mm. tukeen luoville aloille sekä tukiohjelmalle kiinteistö- ja rakentamisalan ilmasto- ja haasteisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle osoitetaan lisäksi 2 milj. euroa Työkäyminen Oy:n pääomittamiseen ja 7 milj. euroa pohjoismaisen työvoimapalvelumallin

digitalisaatiohankkeelle. Lisäksi useammalle työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan virastolle myönnetään rahoitusta suunnitelman eri investointien valmisteluihin ja tehokkaaseen toimenpanoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle osoitetaan 110 milj. euroa sosiaali- ja terveydenhuollon hoito-, kuntoutus- ja palvelueläin purkuun sekä hoitoon pääsyn nopeuttamiseen. Lisäksi työkyvyn tuen palveluihin sekä mielenterveyttä ja työkykyä vahvistaviin toimiin kohdennetaan ko. rahoitusta 8,5 milj. euroa.

Ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdennetaan mm. 5 milj. euroa peltojen kipsikäsitelyyn ja 1 milj. euroa ravinteiden kierrätykseen sekä 2 milj. euroa vähähiilisen rakennetun ympäristön ohjelmalle.

5 Yhteenveto

Tässä julkaisussa on tarkasteltu valtion talousarvioesitystä vuodelle 2023.

Pääministeri Marinin hallituksen talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, korkeaa työllisyyttä ja kestävä julkista taloutta. Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä sekä taittaa julkisen talouden velkasuhteen kasvu 2020-luvun puolivälissä. Hallituksen päätöksillä eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienenevät, ja Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä.

Hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdante-tilanteen edellyttämällä tavalla. Koronakriisistä toipumisen jälkeen maailmantalouden näkymät ovat synkentyneet Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan, nopean inflaation sekä energiakriisin takia. Talousarvioesitys sisältää vuoteen 2023 kohdistuen toimia, joilla tuetaan kansalaisten ostovoimaa kuluttajahintojen poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi sekä toimia, joilla pyritään lieventämään sähkön korkean hinnan vaikutuksia.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset ulottuvat Suomen julkiseen talouteen myös turvallisuusympäristön muutoksen vaatiman varautumisen kautta. Näihin toimiin kohdennetaan kehyksen poikkeuslausekkeen puitteissa vuonna 2023 n. 2,1 mrd. euron menolisäykset.

Vuoden 2023 talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 80,5 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 8 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 156 mrd. euroon. Menotaso nousee vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon verrattuna 15,6 mrd. eurolla erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta johtuen. Vuoden 2023 talousarvioesitys tullaan päivittämään myös www.tutkibudjettia.fi -sivustolle, jossa budjettia voi tarkastella visuaalisesti eri näkökulmista.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-248-2 (pdf)

Syyskuu 2022